

Nr 158.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fältskjutningsterräng för Livgrenadjärregementet m. m; given Stockholms slott den 12 mars 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet samt, såvitt angår fråga om fältskjutningsterräng för Livgrenadjärregementet, även med chefen för jordbruksdepartementet, och, i vad angår fråga om visst markförvärv m. m. vid Trollhättan, jämväl med chefen för kommunikationsdepartementet, anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, vissa frågor rörande markförvärv för lantförsvaret samt anför därvid följande.

I sin skrivelse den 31 augusti 1942 angående lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1943/44 ävensom i särskilda skrivelser har arméförvaltningen eller dess fortifikationsstyrelse gjort framställningar om anvisande av medel

till förvärv av mark för utvidgning av kasernområden, skjut- och övningsfält och dylikt samt för anläggande av nya skjutfält ävensom till förvärv av fältskjutningsområden m. m.

Medelsbehoven grunda sig på ett flertal skilda faktorer; i vissa fall sammanhånga de med nödvändigheten av att för i försvarsorganisationen ingående nya förband anskaffa mark för skjut- och övningsfält, medan i andra fall den ökade tillgången på och effektiviteten av eldhandvapen och tunga vapen medfört ett ökat behov av fältskjutningsterräng och skjutbanor. I många fall har tillgodoseendet av olika byggnadsbehov, såsom garagebyggnader, tygverkstäder o. s. v., medfört krav på utvidgning av vederbörande förbands kasernområde. Det torde emellertid böra framhållas, att arméförvaltningen i sin förberörda skrivelse den 31 augusti 1942 anmält behov av ytterligare ett antal markförvärv, vilka ännu icke hunnit slutligt utredas. I fråga om flertalet av dessa ärenden torde dock utredningen ha fortskridit så långt, att äskandena skola kunna i den mån så prövas erforderligt föreläggas innevarande års riksdag.

För att erhålla ett i möjligaste mån tillförlitligt underlag för bedömande av medelsbehoven i ärenden av här ifrågavarande slag har under senare tid tillämpats det systemet att, sedan medelsäskandet i försvarsdepartementet underkastats en förberedande prövning, åt vederbörande förvaltningsmyndighet uppdragits att med i ärendet intresserade parter förhandla och, i fall där för kronan godtagbar överenskommelse ansetts kunna träffas, med förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffa avtal rörande förvärv av mark. De förberedande åtgärderna bliva visserligen med detta system ofta tidskrävande, men den fördelen vinnes, att medelsbehovet i varje särskilt ärende kan i möjligaste mån fixeras, varjämte gränserna för det till förvärv föreslagna området bliva fastslagna. Härigenom torde ytterligare medelsäskanden i framtiden i flertalet fall kunna undvikas. Detta system kommer att där så är möjligt tillämpas jämväl beträffande de äskanden av anslag till markförvärv, som böra föreläggas 1943 års riksdag.

Jag övergår härefter till närmare behandling av de markfrågor, beträffande vilka framställning nu kan göras hos riksdagen, och ber att framdeles få återkomma till i övrigt föreliggande medelsäskanden, sedan pågående utredningar i ämnet färdigställts.

1. Fältskjutningsterräng för Livgrenadjärregementet. Sedan arméförvaltningen i sin skrivelse angående lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1942/43 anmält behov av mark för fältskjutningsterräng för Livgrenadjärregementet, framlade ämbetsverkets fortifikationsstyrelse i skrivelse den 28 november 1941 förslag om förvärv för kronans räkning av visst område, det s.k. Blästadsområdet, innehållande en areal av omkring 108 hektar. Kostnaderna för förvärvet beräknades, med hänsyn till att expropriationsförfarande syntes oundvikligt, till 160,000 kronor. Sedan emellertid framkommit, att av vissa skäl en expropriation med all sannolikhet komme att medföra en avsevärd utökning av förvärvet, gjorde styrelsen vissa undersökningar rörande möjligheterna att för ändamålet förvärva annan mark, i första hand den icke långt

från Blästadområdet belägna Herrestads gård, som av chefen för Livgrenadjärregementet ansetts lämplig.

I skrivelse den 13 oktober 1942 meddelade fortifikationsstyrelsen, att — sedan styrelsen ansett sig icke heller kunna förorda Herrestadsalternativet — regementschefen hos styrelsen hemställt, att i stället en för fältmässiga skjutningar med alla vapen mycket lämplig terräng inom Gullbergs kronopark snarast måtte ställas till regementets förfogande. Efter verkställd utredning i ärendet ansåg sig styrelsen kunna tillstyrka regementschefens förslag såsom varande för statsverket förmånligt, bland annat på grund av att någon enskild mark icke behövde förvärfvas. Emellertid kunde vissa kostnader för lantförsvarets del icke undvikas. Sålunda bleve det nödvändigt att något ändra den planerade sträckningen av en elektrisk högspänningsledning, som vore under uppförande, vilket medförde vissa ökade utgifter för anläggningen. Härjämte uppstode kostnader i samband med att brukarna av tvenne inom området belägna arrendegårdar, Norra och Södra Prästtomta, måste uppsägas till avflyttning, vidare avstyckningskostnader o. s. v. Styrelsen hemställde emellertid, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att området i fråga måtte överföras från domänverkets till lantförsvarets förvaltning för att av Livgrenadjärregementet användas såsom fältskjutningsterräng. Angående anvisande av för ändamålet erforderliga medel komme styrelsen att sedermera, då beloppet närmare kunde bestämmas, göra vidare framställning till Kungl. Maj:t.

Genom beslut den 15 januari 1943 förordnade Kungl. Maj:t angående överflyttning till arméförvaltningens förvaltning av ifrågavarande område av kronoparken Gullberg samt föreskrev vissa villkor, som därvid skulle iakttagas. I anslutning därtill förklarade sig Kungl. Maj:t vilja framdeles meddela beslut i fråga om bestridandet av de i samband med överflyttandet uppkommande kostnaderna.

I skrivelse den 4 februari 1943 har fortifikationsstyrelsen beräknat kostnaderna i samband med överförandet till 40,500 kronor samt i ärendet anfört i huvudsak följande.

Kostnaderna för flyttning i enlighet med ett av styrelsen förordat alternativ av den planerade elektriska kraftledningen uppginge till 26,000 kronor. Av övriga kostnader belöpte sig 2,683 kronor å ersättningar till arrendatorn av Norra Prästtomta och 10,122 kronor 46 öre å ersättningar till arrendatorn av Södra Prästtomta för vissa anläggningar samt verkställt höstbruk m. m. Härtill komme avstyckningskostnader, varav å Norra Prästtomta belöpte sig 698 kronor 81 öre, medan motsvarande belopp i fråga om Södra Prästtomta ännu icke vore fastställt men kunde beräknas till högst 1,000 kronor. Styrelsen hemställde sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att tillhoppa $(26,000 + 2,683 + 10,122:46 + 698:81 + 1,000 =)$ i runt tal 40,500 kronor måtte anvisas för här ifrågavarande ändamål.

Då den av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse föreslagna ändrade sträckningen av berörda högspänningsledning synes nödvändig för att möjliggöra ett rationellt utnyttjande av området såsom fältskjutningsterräng och då kostnaderna härför liksom även övriga kostnader i ärendet synas skäliga, finner jag mig kunna tillstyrka, att medel anvisas på sätt styrelsen föreslagit. För ändamålet torde således böra beräknas tillhoppa 40,500 kronor.

Departements-
chefen.

2. Utvidgning av Västernorrlands regementes fältskjutningsterräng. Sedan arméförvaltningen i skrivelse angående lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1943/44 anmält, att viss utvidgning av Västernorrlands regementes fältskjutningsterräng vore önskvärd, har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* i skrivelse den 2 oktober 1942 framlagt förslag om förvärv för en beräknad kostnad av 10,100 kronor av för ändamålet erforderlig mark. Styrelsen har härom anfört i huvudsak följande.

I skrivelse till fortifikationsstyrelsen hade regementschefen erinrat, att regementet erhållit lämplig fältskjutningsterräng i och med att kronan för sådant ändamål år 1940 förvärvat Tjärnmyrens gård jämte en angränsande mindre fastighet, Berghem. Söder om dessa områden och i kulfånget i de huvudsakliga skjutriktingarna låge emellertid ett bebott torp, Dalkarlsslättern, och strax utanför kulfånget men inom det område, som vid större skjutningar ur säkerhetssynpunkt måste utrymmas, låge ytterligare ett bebott torp, Nykvisttorpet. Vid tiden för nyssnämnda markförvärv hade skjutfrekvensen icke varit större än att erforderliga utrymningar av torpen kunnat äga rum utan allt för stora svårigheter för ägarna och deras familjer och utan större utgifter för kronan. Från det att Dalkarlsslättern år 1940 måst utrymmas ett par gånger i veckan vore det emellertid med nuvarande skjutfrekvens önskvärdt, att detsamma under vissa perioder utrymdes samtliga veckans söckendagar, vilket dock av olika skäl icke låte sig göra. Ifrågavarande utrymningar medförde trots ersättning stora uppoffringar från torpägarnas sida. Särskilt vintertid tillkomme avsevärda svårigheter därigenom att jämväl till torpen hörande kreatur måste undanföras. För närvarande belöpte sig ersättningarna per dag för utrymning av båda torpen till sammanlagt omkring 30 kronor eller — med nuvarande skjutfrekvens — för år räknat till cirka 1,200 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hade regementschefen hemställt, att fortifikationsstyrelsen måtte vidtaga åtgärder för inköp för kronans räkning av ifrågavarande båda torpställen.

Fortifikationsstyrelsens skjutbaneofficer hade i avgiven promemoria i ärendet anfört, att det såväl ur säkerhets- som ekonomisk synpunkt vore av vikt, att regementschefens förslag angående förvärv av torpen bifölles.

Värdering av områdena hade verkställts av skiftesgodemännen E. Österberg och K. Nyfeldt, båda i Sollefteå, därvid Dalkarlsslättern eller fastigheten Övergård med Önsta 1¹⁰ i Sollefteå socken, innehållande 4.7 hektar åker, 0.3 hektar tomt, 1 hektar slätteräng samt 3 hektar annan betesäng och skogsmark, åsatts ett värde av 7,680 kronor och Nykvisttorpet eller fastigheten Övergård med Önsta 1³⁸ i samma socken, innehållande 0.94 hektar tomt, varav cirka 0.6 hektar odlad jord, åsatts ett värde av 4,350 kronor.

I avgivna försäljningsanbud hade ägarna förklarat sig villiga att till kronan försälja ifrågavarande fastigheter, den förra för ett pris av 6,000 kronor och den senare för ett pris av 4,000 kronor samt tillika angivit, att anbuden gällde till den 1 september 1943.

För egen del har fortifikationsstyrelsen anfört följande.

Av utredningen syntes framgå, att det hittills tillämpade systemet med utrymning av torpen mot ersättning varken tillgodosåge regementets eller fastighetsägarnas intressen samt att ett förvärv av torpen för kronans räkning syntes på längre sikt bliva ekonomiskt fördelaktigare än utbetalande av dylika ersättningar. Styrelsen ansåge förty, att torpen borde förvärvas av kronan. För förvärvets genomförande syntes böra beräknas — förutom de angivna summorna 6,000 och 4,000 kronor — ett belopp av 100 kronor till

bestridande av lagfarts- m. fl. kostnader i samband med fången, eller tillhoppa ett belopp av 10,100 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t i anledning av vad sålunda förekommit den 15 januari 1943 uppdragit åt arméförvaltningens fortifikationsstyrelse att med vederbörande markägare förhandla om och, därest för kronan antagbar överenskommelse kunde träffas, med förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffa avtal rörande förvärv av ifrågavarande områden, har styrelsen den 10 februari 1943 inkommit med skrivelse i ärendet jämte tvenne upprättade preliminära köpehandlingar. Av skrivelsen inhämtas, att ägaren av fastigheten Övergård med Önsta 1¹⁰ numera icke vore villig försälja fastigheten för det tidigare avtalade priset, 6,000 kronor, med mindre medgivande lämnades honom att å fastigheten avverka och tillgodogöra sig 100 kubikmeter ved. Värdet av veden på rot kunde uppskattas till cirka 2 kronor per kubikmeter. — Vad beträffade lägenheten Övergård med Önsta 1³⁸ hade lägenhetsägaren förklarat, att föregående ägare under sin livstid vore tillförsäkrad vissa undantagsförmåner från lägenheten. Förmånstagaren vore numera intagen å ålderdomshem, och det tidigare avtalade anbudet, lydande å 4,000 kronor, hade avgivits med utgångspunkt från att undantagsförmånerna icke längre skulle utgå. Sedermera hade emellertid framkommit, att förmånstagaren fordrat en ersättning av 500 kronor för att avstå från sina kontrakterade rättigheter. Under sådana omständigheter hade den nuvarande ägaren förklarat, att han icke vore villig försälja fastigheten för lägre pris än 4,500 kronor.

Enligt de nu upprättade preliminära avtalen erfordrades sålunda för förvärven — inklusive lagfartskostnader — 10,600 kronor i stället för tidigare uppgivna 10,100 kronor, varjämte i kontraktet rörande Övergård med Önsta 1¹⁰ intagits ett medgivande för säljaren att tillgodogöra sig högst 100 kubikmeter ved.

Fortifikationsstyrelsen ansåge, att de avslutade preliminära köpekontrakten, som vore bindande endast under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 augusti 1943, vore för kronan förmånliga.

Jag finner ett förvärv av de båda till inköp föreslagna fastigheterna vara för kronan önskvärt och tillstyrker, att medel anvisas för ändamålet. De köpeskillingar, som bestämts genom de ingivna preliminära köpeavtalen, torde med hänsyn till de företagna värderingarna få anses skäligen, varför avtalen synas böra godkännas. I enlighet med det anförda beräknar jag således det för ändamålet erforderliga beloppet till 10,600 kronor.

*Departements-
chefen.*

3. Luftvärnskulspruteskjutbana vid Brändön. Sedan riksdagen i skrivelse den 9 mars 1940, nr 72, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bil. 3) gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond anmält, att riksdagen såsom kapitalinvestering i nämnda fond för budgetåret 1940/41 anvisat, bland annat, ett reservationsanslag av 13,500 kronor till inköp av mark för kul-spruteskjutbanor, bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 15 mars 1940 arméförvaltningen att med beaktande av vad i ämnet anförts i statsverks-

propositionen gå i författning om förvärv för kronans räkning av där avsedda markområden samt att med anlitande av anslaget bestrida kostnaderna för markförvärv.

I skrivelse den 10 oktober 1942 erinrade arméförvaltningens fortifikationsstyrelse, att av anslaget ett belopp av 8,000 kronor avsetts till förvärv av mark för en luftvärnsskulspruteskjutbana å Brändön. Vid beräkningen av detta belopp hade man utgått ifrån att arealen av det till inköp avsedda området uppginge till omkring 3 hektar. Vid uppmätning i samband med avstyckning av området hade det emellertid visat sig, att detsamma hade en areal av 4.1430 hektar. Då det med markägarna överenskomna priset för marken utgjorde 25 öre per kvadratmeter uppginge det sammanlagda köpeskillingsbeloppet — inklusive 54 kronor 54 öre för lagfartskostnader m. m. — till 10,412 kronor 4 öre. För likvidering av kostnaderna för markförvärvet erfordrades således, utöver det för ändamålet beräknade beloppet, 8,000 kronor, en summa av 2,412 kronor 4 öre.

Genom beslut den 23 oktober 1942 bemyndigades fortifikationsstyrelsen att av omhänderhavande medel tills vidare förskjuta beloppet i fråga, vilket sedermera skulle anmälas till ersättande. Till åtlydnad härav har fortifikationsstyrelsen i skrivelse den 27 januari 1943 anmält, att sedan omförmälda belopp, 2,412 kronor 4 öre, numera till fullo guldits — styrelsen finge anmäla det sålunda av styrelsen förskjutna beloppet till ersättande.

Departements-
chefen.

På grund av det ovan anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t hos riksdagen äskar medel för ifrågavarande ändamål. Det erforderliga beloppet synes böra avrundas till 2,450 kronor.

4. Skjutplats för Luleå luftvärnskår. Sedan arméförvaltningen i sin medelsframställning för budgetåret 1943/44 anmält, att behov föreläge av förvärv av skjutplats för Luleå luftvärnskår, har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* i skrivelse den 23 februari 1943 framlagt förslag om förvärv för en beräknad kostnad av 110,000 kronor av för ändamålet erforderlig mark. Styrelsen har i ämnet anført i huvudsak följande.

I skrivelse till chefen för armén den 29 juli 1942 hade biträdande inspektören för luftvärnsartilleriet anhållit, att skjutplats för Luleå luftvärnskår måtte anordnas sydost Tåme by, 3.7 mil söder Piteå enligt ett uppgjort förslag, som bland annat upptog dels förvärv av de markområden, som å ett skrivelsen bifogat generalstabsblad angivits med röd färg och utgjordes av den söder och öster om sjöarna N. och S. Avan belägna halvön samt ön Yttre Lönngrundet utanför densamma, dels ock erhållande av nyttjanderätt till två å ovannämnda kartblad med röd streckning utmärkta områden samt två å kartbladet med röda ringar angivna områden, de senare avsedda som observationsplatser. Sedan chefen för armén anmodat biträdande inspektören för luftvärnet att verkställa utredning angående möjligheten att närmare Luleå finna ett lämpligt område för skjutplats, hade biträdande inspektören för luftvärnet, med insändande av en av chefen för Luleå luftvärnskår utarbetad rapport i ämnet, till chefen för armén anmält, att någon godtagbar skjutplats icke syntes kunna anordnas närmare Luleå samt anhållit, att tidigare föreslagna åtgärder för skjutplatsens anordnande vid Tåme måtte genomföras.

I anslutning härtill hade chefen för armén i skrivelse till fortifikationsstyrelsen den 21 oktober 1942 meddelat, att något av de närmare Luleå belägna markområden, vilka kunde tänkas vara användbara till skjutplats, icke visat sig lämpligt för ändamålet, enär skärgård skymde den för säkerheten vid skjutningarna nödvändiga sikten. Då möjligheterna att närmare Luleå erhålla en godtagbar luftvärnsskjutplats sålunda måste anses uteslutna, tillstyrkte chefen för armén, att skjutplats för Luleå luftvärnsskår anordnades vid Tåme, i huvudsak i enlighet med inspektörens för luftvärdet förslag.

Sedermera hade inspektören för luftvärdet förklarat, att för uppställning av pjäser och för tillträde till det å halvön söder om Tåmefjärden belägna, å kartan rödstreckade området, förvärv jämväl erfordrades av ett å kartan med blå streckning utmärkt markområde, omfattande strandremsan väster om Klubbviken, halvön Killingholmen samt strandremsan söder om denna, varjämte det vore önskvärt, att angivet område av halvön söder om Tåmefjärden, avsett för anordnande av pansarmål och vissa övningar, förvärvades. Sedan verkställd markvärdering givit vid handen, att ett förvärv av ifrågavarande område av halvön söder om Tåmefjärden skulle betinga avsevärda kostnader, hade inspektören för luftvärdet emellertid meddelat, att han icke hade något att erinra mot att området uteslötes från markförvärvet.

Beträffande omfattningen av kustsjöfarten utanför den föreslagna skjutplatsen hade lotskaptenen i övre norra lotsdistriktet meddelat, att den tämligen livliga sjöfarten med timmerbogsering troligen skulle komma att bli till ganska stort men för skjutningarna, varemot kustsjöfarten i övrigt antagligen icke komme att utgöra något nämnvärt hinder för utnyttjandet av den föreslagna skjutplatsen.

I gemensamt yttrande den 9 september 1942 hade Västerbottens läns hushållningssällskaps fiskerinämnd och Västerbottens läns fiskareförbund bland annat förklarat, att därest skjutningarna kungjordes i god tid några större olägenheter för fiskerinäringen icke syntes behöva uppkomma. Länsstyrelsen i Västerbottens län hade instämt i fiskerinämnens och fiskareförbundets yttrande.

Området, som avgränsats under hänsynstagande till befintliga ägo gränser, hade en ungefärlig areal av 105 hektar. Därav utgjordes cirka 60 hektar av mark, samfälld för Tåme bys i mantal satta fastigheter, till antalet 125. Större delen av samfälligheten vore sämjedelad mellan byamännen. Marken i övrigt, som omfattade delar av fastigheterna Tåmeå 4¹ och 5³, tillhörde enskilda fastighetsägare. På den samfällda marken funnes bland annat två torp, vilka efter vissa reparationsarbeten med fördel kunde användas som bostäder åt en skjutplatsunderofficer och handräckningspersonal. Därjämte kunde några för sommarservering nu utnyttjade mindre byggnader på av byamännen utarrenderad mark efter om- och tillbyggnadsarbeten användas till marketenteri. Å området funnes därjämte uppförda ett antal fiskebodas av tämligen ringa värde.

Det till förvärv föreslagna området hade värderats av distriktslantmätaren H. Pehrsson i Skellefteå samt skiftesgodemännen A. V. Nording i Östanbäck och O. Marklund i Ostvik. Området hade åsatts ett sammanlagt värde av 70,470 kronor, vari inginge markvärde med 18,074 kronor, värde av befintlig skog med 33,779 kronor samt värde av byggnader och övriga anläggningar med 18,617 kronor.

I anslutning härtill hade överstelöjtnanten H. Cedererona, vilken biträtt vid utredningen av ifrågavarande markärende, framhållit, att huvuddelen av det till förvärv föreslagna området icke syntes kunna förvärfvas på annat sätt än genom expropriation. Då vissa innehavare av arrendekontrakt kunde tänkas komma att resa krav på ersättning för kontraktens hävande, bjöde försiktigheten, att ett belopp av 100,000 kronor beräknades för markförvärvet. För

expropriations-, avstycknings- och lagfartskostnader m. m. syntes böra beräknas ett belopp av omkring 10,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden för markförvärvet bleve sålunda 110,000 kronor.

Fortifikationsstyrelsen har för egen del framhållit, att det till förvärv föreslagna området syntes väl lämpat såsom skjutplats för luftvärnsartilleri, varjämte goda övnings- och förläggningsmöjligheter syntes föreligga. Avståndet till kårens ordinarie förläggningssort vore jämförelsevis stort, men utredningen hade givit vid handen, att något för ändamålet godtagbart område icke stått att uppbringa närmare Luleå. Mot de verkställda kostnadsberäkningarna syntes intet vara att erinra, varför styrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte till genomförande av förvärvet i fråga av riksdagen äska ett belopp av 110,000 kronor.

Departements-
chef/en.

Till det nu framlagda förslaget angående förvärv av mark till skjutplats för Luleå luftvärnskår kan jag giva min anslutning. Den hittills under beredskapstiden för luftvärnsskjutningar provisoriskt nyttjade skjutplatsen å Brändön norr om Luleå kan icke ensam fylla behovet sedan Luleå luftvärnskår blivit färdigorganiserad. Skjutplatsen kommer likväl att även i framtiden användas av kåren för viss utbildning, varjämte ett flertal andra förband dit förlagt sin utbildning i skjutning med tunga vapen. Beträffande storleken av det till förvärv föreslagna området vid Tåme synes intet vara att erinra. Då förhandlingarna med vederbörande markägare i detta fall torde bliva jämförelsevis komplicerade — såsom av utredningen framgår avses i stor utsträckning samfälld mark skola förvärvas — torde det vara nödvändigt, att förevarande markförvärv åtminstone beträffande huvuddelen av området genomföres med anlåtande av expropriationsförfarande. Ärendet torde därför böra underställas riksdagen, ehuru preliminära köpeavtal icke föreligga. De kostnader, som fortifikationsstyrelsen ansett sig böra räkna med, synas förhållandevis höga. Jag anser mig emellertid böra vid anslagsberäkningen lägga styrelsens kostnadskalkyler till grund.

Fortifikationsstyrelsen har, såsom av handlingarna i ärendet framgår, efter förslag av vederbörande militära myndigheter även räknat med arrendering av ett område om 145 hektar för en årlig kostnad av 4,000 kronor. Nödvändigheten av att arrendera ett så vidsträckt område torde dock kunna ifrågasättas, varför definitiva arrendeuppgörelser med vederbörande markägare i varje fall icke synas böra träffas förrän det visat sig, att området oundgängligen måste disponeras.

Det för förvärvet erforderliga beloppet beräknar jag i enlighet med det anförda till 110,000 kronor.

5. Övningsplats för järnvägsstroubildning vid Göta ingenjörkår. I sin förenämnda skrivelse den 31 augusti 1942 har *arméförvaltningen* hemställt om anvisande av 17,000 kronor till förvärv av viss mark till övningsplats för järnvägsstroubildning vid Göta ingenjörkår, därvid ämbetsverket framhållit huvudsakligen följande.

Enligt vad chefen för Göta ingenjörkår i skrivelse till styrelsen framhållit kunde övningsmöjligheterna vid kåren för detaljutbildning och formell utbildning i stort sett betraktas såsom gynnsamma. Så vore dock icke fallet beträffande formella övningar i större skala för järnvägstrupputbildningen. Under de senaste två åren hade dylika övningar med avsevärd tidsförslust för materieltransporter anordnats å Soåsasjöns östra strand med broslagning över sjöns smalaste del. För att underlätta materieltransporter till denna plats hade år 1941 påbörjats anläggande av en bana från Nässjö—Oskarshamn järnväg, men denna bana vore endast till en mindre del färdigställd.

Emellertid syntes övningsplatsen på Soåsasjöns östra strand enligt kårchefens åsikt icke längre böra tagas i anspråk för järnvägskrigsbroarbeten. På denna plats hade nämligen uppförts ett antal permanenta byggnader för annat statligt ändamål, vilka hindrade området utnyttjande. Krav på flera brolinjer för olika brotyper måste uppställas på en övningsplats av nu nämnt slag. Den bana, som måste framdragas till platsen, medförde dessutom oproportionerligt stora kostnader om endast en brolinje komme till stånd.

Det vore sålunda nödvändigt att åstadkomma en ny övningsplats för större övningar i järnvägskrigsbroslagning. På en sådan övningsplats måste enligt kårchefens åsikt följande krav uppställas: hög strand så att broar med högt brolägg kunde anordnas; utrymme i sidled så att ett flertal brolinjer för olika brotyper kunde anordnas, samt närhet till järnväg så att tillfartsbana bleve så kort som möjligt. Den enda plats i närheten, som uppfyllde dessa villkor, funnes vid Soåsasjöns södra ända, där marken ägdes av Eksjö stad. Enligt tidigare med staden träffad överenskommelse ägde de till Eksjö förlagda truppförbanden visserligen rätt att avhålla övningar å stadens marker, men denna överenskommelse syntes kårchefen skäligen icke kunna tolkas så, att för övningar erforderliga permanenta anläggningar finge uppföras på dessa områden. Den här föreslagna övningsplatsen krävde framdragande av järnvägslinje med stäckspår till olika brolinjer, anordnande av vissa permanenta landfästen samt materielupplag och skjul m. m., varjämte för bananläggningarna erforderliga skärningar och bankar toge avsevärt utrymme i anspråk. Emedan terrängen vore skogbevuxen, måste icke oväsentliga röjningar göras. Det syntes sålunda för undvikande av dryga övningskostnader för arrenden och markskador m. m. samt för säkerställande av övningsplatsens framtida bestånd och utveckling vara erforderligt, att marken förvärvades av kronan. Det område, som enligt kårchefens åsikt behövde för ändamålet förvärvas, framginge av en skrivelsen bifogad karta och innehölle i areal 18.3 hektar.

Sedan i anledning av kårchefens framställning fortifikationsstyrelsen hos arméchefen hemställt om direktiv rörande här ifrågavarande markförvärv, hade arméchefen, med överlämnande av ett av honom från inspektören för ingenjörtrupperna infordrat yttrande i ärendet, anmodat styrelsen att vidtaga åtgärder för förvärv för kronans räkning av området i fråga, därvid emellertid detta borde begränsas på sätt framginge av inspektörens för ingenjörtrupperna yttrande.

Kårchefen, som av fortifikationsstyrelsen anmodats att föranstalta om erforderlig uppmätning, kartläggning och sakkunnig värdering av det sålunda till förvärv ifrågasatta området hade med skrivelse till styrelsen den 27 juli 1942 insänt av distriktslantmätaren C. E. Siewert i Eksjö upprättad karta, beskrivning och värderingsutlåtande över ifrågavarande till förvärv föreslagna område. Härav framginge bland annat, att området, som utgjorde del av stadsägan nr 1 i Eksjö, jämte vissa å kartan utmärkta vattenområden i angränsande sjöarna Soåsasjön och Norra Husgölen, innehölle i areal tillhopa

16.5800 hektar, därav 10.2200 hektar skogsmark, 2.1450 hektar moss- och kärrmarker och 4.2150 hektar vattenområde, samt att området värderats, skogsmarken jämte därå växande skog efter 1,570 kronor per hektar till 16,045 kronor 40 öre, moss- och kärrmarkerna efter 20 kronor per hektar till 42 kronor 90 öre och fisket i vattenområdena till 500 kronor eller tillhoppa 16,588 kronor 30 öre.

Efter förhandlingar mellan fortifikationsstyrelsen och drätselkammaren i Eksjö hade drätselkammaren vid sammanträde den 11 augusti 1942 beslutat föreslå stadens fullmäktige att till Kungl. Maj:t och kronan försälja området i fråga för en köpeskilling av 16,588 kronor 30 öre enligt den av distriktslantmätaren Siewert verkställda värderingen och på villkor i övrigt, dels att staden skulle förbehållas rätt till fri väg över området till väster och norr därom belägna staden tillhöriga skogsmarker, dels ock att staden skulle erhålla rätt att låta avverka och tillgodogöra sig cirka 150 kubikmeter av den å området växande skogen.

För egen del finge arméförvaltningen anföra följande.

På grund av vad i ärendet förekommit tillstyrkte ämbetsverket förvärv för kronans räkning av ifrågavarande område om 16.58 hektar av stadsågan nr 1 i Eksjö. De av stadens drätselkammare föreslagna villkoren för köpet syntes skäliga, varför styrelsen komme att träffa preliminärt avtal med staden och därefter underställa detta Kungl. Maj:ts prövning. Förutom den föreslagna kontanta köpeskillingen syntes ett belopp om förslagsvis 411 kronor 70 öre böra beräknas för bestridande av lagfarts- och avstyckningskostnader m m.

På grundval av vad sålunda anförts, har arméförvaltningen hemställt, att för ändamålet måtte anvisas 17,000 kronor.

Med skrivelse den 16 november 1942 har arméförvaltningens fortifikationsstyrelse sedermera överlämnat mellan styrelsen och Eksjö stad, under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande senast den 1 augusti 1943, träffat avtal angående försäljning till kronan av ovanberörda markområde mot i anbudet angiven köpeskilling.

Sedan fortifikationsstyrelsen på given anledning upptagit förnyade förhandlingar med staden rörande köpevillkoren — särskilt i fråga om priset på växande skog — har styrelsen i skrivelse den 6 mars 1943 anmält, att drätselkammaren i Eksjö förklarar sig icke vara villig frångå sin tidigare i ärendet intagna ståndpunkt i fråga om köpevillkoren.

Chefen för Göta ingenjörkår, som beretts tillfälle att inkomma med redogörelse för de närmare omständigheterna i samband med uppförandet å den nuvarande övningsplatsen av de i ärendet omnämnda byggnaderna, har härom anfört följande. Platsen för förråden hade bestämts av dåvarande kårchefen efter kasernofficerens hörande. Att förråden delvis fått inkräkta på övningsplatsen syntes ha berott på att denna ansetts mindre lämplig såsom övningsplats för järnvägskrigsbroslagning. Dessutom funnes ingen annan för förråden lämplig plats på kronans mark inom sådant avstånd från staden, att den kunde användas för detta ändamål. Platsen vore emellertid lämplig och — oberoende av nämnda byggnader — alltjämt användbar för övningar i krigs- och fältbroslagning samt överskeppning. Det till inköp föreslagna området, där flera brolägen av starkt varierande karaktär kunde anordnas, vore synnerligen

gynnsamt för järnvägsstroubtildning och erfordrades jämväl för uppförande av förrådsskjul för materiel. Framdragande av järnväg till området syntes icke behöva medföra några större kostnader, enär sträckan vore obetydlig och terrängen lättframkomlig.

Enär det till förvärv ifrågasatta markområdet synes vara erforderligt för Göta ingenjörkår och då av utredningen i ärendet framgår, att den för närvarande för järnvägsstroubtildning nyttjade övningsplatsen, även oavsett de därstädes uppförda byggnaderna, är mindre lämplig för detta ändamål, finner jag mig kunna biträda fortifikationsstyrelsens förslag i ämnet. Jag vill i detta sammanhang erinra att föregående år ett anslag å 5,700 kronor anvisats till inköp av mark för sommarövningsplats för kåren i trakten av Knäred, varför man torde kunna utgå ifrån att kåren — sedan det nu ifrågasvarande området förvärvats — är väl tillgodosedd i fråga om möjligheter till olika slag av teknisk utbildning.

Departements-
chefen.

Den preliminära uppgörelsen mellan fortifikationsstyrelsen och Eksjö stad synes godtagbar, varför jag beräknar medelsbehovet i sin helhet till 17,000 kronor.

6. Visst markförvärv m. m. vid Trollhättan. Uti skrivelse den 12 juni 1942 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* hemställt, att vattenfallsstyrelsen måtte av förskottsmedel beredas ersättning med tillhoppa 18,350 kronor för av vattenfallsstyrelsen gjorda utbetalningar för inköp och upplåtelse med servitutsrätt av viss mark vid Trollhättan, avsedd för luftförsvarsanläggningar. Ärendet är av den natur att redogörelse för dess närmare innebörd icke bör lämnas till statsrådsprotokollet; riksdagens vederbörande utskott torde erhålla ytterligare upplysningar i ärendet genom de handlingar, som komma att till utskottet överlämnas.

Jag vill icke motsätta mig de av ärendet berörda myndigheternas förslag, att ifrågasvarande markkostnader med hänsyn till det ändamål, vartill marken skall användas, böra bestridas av försvarsmedel och icke slutligt belasta vattenfallsstyrelsen. Då de inköpta markområdena böra redovisas å försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond därav, torde för detta ändamål särskilda medel böra äskas av riksdagen, med anlitande av vilka vattenfallsstyrelsen bör gottgöras sina utgifter för markköp och upplåtelse av servitut. Vid beräkningen av anslagsbehovet torde hänsyn böra tagas jämväl till nödvändiga utgifter för avstyckningar, lagfarter och ersättningsutredningar. I allt beräknar jag ett belopp om 18,550 kronor erforderligt.

Departements-
chefen.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t hos riksdagen äskar medel för ändamålet enligt nyssnämnda beräkning.

Beträffande frågan om markområdenas överflyttande från vattenfallsstyrelsens till fortifikationsstyrelsens förvaltning torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera meddela beslut.

Sammanfattning. I enlighet med vad sålunda anförts beräknar jag föreliggande medelsbehov enligt följande.

	Kronor
1. Fältskjutningsterräng för Livgrenadjärregementet	40,500
2. Utvidgning av Västernorrlands regementes fältskjutningsterräng ...	10,600
3. Luftvärnskulpruteskjutbana vid Brändön	2,450
4. Skjutplats för Luleå luftvärnskår	110,000
5. Övningsplats för järnvägskrigsbrouttbildning vid Göta ingenjörkår	17,000
6. Visst markförvärv m. m. vid Trollhättan	18,550
	Summa kronor 199,100

Medelsbehovet i fråga utgör således, efter avrundning, 200,000 kronor. Detta belopp torde lämpligen bära anvisas såsom icke specificerat investeringsanslag, beträffande vars disposition Kungl. Maj:t bör äga meddela föreskrifter.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fältskjutningsterräng för Livgrenadjärregementet m. m.* såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond därav, å riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 200,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

A. Broberg.